

Eduskunta
Talousvaliokunta

KEPAN LAUSUNTO
29.11.2016

HE 228/2016 vp laiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä, laiksi rahanpesun selvittelykeskuksesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi

Kepa ry, yli 300 kansalaisjärjestön kattojärjestö, kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta. Lausuntomme keskittyy tosiallisten edunsaajien läpinäkyvyyttä koskeviin seikkoihin.

1. **On myönteistä, että hallitus esittää tosiasiallisten edunsaajien yleisöjulkisuutta.** Yritysten ja yhteisöjen tosiasiallisten edunsaajien läpinäkyvyys lisää yhteiskunnan avoimuutta sekä yritysten välistä luottamusta. Panaman paperit ja vastaavat tietovuodot ovat osoittaneet, että anonyymejä yhtiöitä käytetään rahanpesun, veronkierron ja korruption välineinä. Euroopan komissio onkin esittänyt neljännen rahanpesudirektiivin uudistuksessa, että vastaisuudessa kaikissa EU-maissa tosiasiallisten edunsaajien rekistereiltä edellytettäisiin yleisöjulkisuutta.¹

Rekisterin käytettävyyden kannalta on tärkeää, että tiedot ovat saatavilla avoimena datana ja että tietoja voi hakea myös edunsaajan nimellä. Näin yksittäisen henkilön sidonnaisuudet olisivat helposti selvitettävissä. Edunsaajatietojen tulee olla saatavissa maksutta. Tietojen sisällyttäminen hallituksen esityksen mukaisesti yritys- ja yhteisötietojärjestelmästä sähköisesti saataviin perustietoihin varmistaisi tämän (yritys- ja yhteisötietolaki).

2. **Julkisen rekisterin tulisi sisältää tosiasialliset edunsaajat, jotka omistavat suoraan tai välillisesti vähintään 10 prosenttia yrityksestä tai yhteisöstä.** Euroopan komissio on todennut vaikutusarviossaan, että hallituksen esityksen sisältämä 25 prosentin omistusraja on helppo kiertää.² Omistuksia on mahdollista hajauttaa esimerkiksi perheenjäsenten kesken.

Yhdysvaltain Foreign Account Tax Compliance Act (FATCA) - lainsäädännön mukaan edunsaajiksi lasketaan kaikki henkilöt, jotka omistavat yrityksestä tai yhteisöstä vähintään 10 prosenttia joko suoraan tai välillisesti. Huomioiden, että myös suomalaisten pankki- ja rahoitusalan toimijoiden on noudatettava FATCAn vaatimuksia yhdysvaltalaisen asiakkaiden tuntemisesta olisi ilmoitusvelvollisten kannalta yksinkertaisempaa, jos julkinen rekisteri sisältäisi kaikki tämän rajan ylittävät tosiasialliset edunsaajat.

Komissio ehdottaa heinäkuisessa muutosehdotuksessa neljänteen rahanpesudirektiiviin, että omistusraja laskettaisiin juuri 10 prosenttiin tiettyjen yritysten osalta. Suomen olisi hyödyllistä huomioida tuleva alhaisempi raja jo tässä vaiheessa. Suomessa omistustiedot ovat jo pitkälti saatavilla kuten hallituksen esityksestä käy ilmi, joten rajan laskeminen olisi hyvin helppoa ja yhteiskunnallinen hyöty olisi suuri.

3. **Yritysten velvollisuutta selvittää tosiasiallinen edunsaaja on laajennettava erityisesti**

¹ http://ec.europa.eu/justice/criminal/document/files/aml-directive_en.pdf

² <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016SC0223>

tapauksissa, joissa omistaja on ulkomainen oikeushenkilö. Hallituksen esityksessä yrityksen velvollisuus ottaa edunsaajasta selvää ei ulotu pidempiin omistusketjuihin. Tosiasiallisen edunsaajan, joka haluaa salata henkilöllisyytensä, olisi verrattain helppoa järjestää omistuksensa ulkomaisen yrityksen kautta. Jos yrityksen omistajiin lukeutuu oikeushenkilöitä, joiden taustalla vaikuttavia luonnollisia henkilöitä yritys ei saa tietoonsa, tulisi tästä esittää selvitys Patentti- ja rekisterihallitukselle (PRH). Julkiseen rekisteriin tulisi näissä tapauksissa sisällyttää selvityksen lisäksi merkintä siitä, että kaikki tosiasialliset edunsaajat eivät välttämättä ole tiedossa.

4. **Johtohenkilöitä ei pitäisi voida ilmoittaa todelliseksi edunsaajiksi.** Hallituksen esitys mahdollistaa yrityksen johtohenkilöiden rekisteröimisen todelliseksi edunsaajiksi tilanteissa, joissa tosiasiallinen edunsaaja ei ole tiedossa. Tämä johtaa rekisterin käyttäjää harhaan. Jos tosiasiallinen edunsaaja ei ole tiedossa, yrityksen tulisi toimittaa PRH:lle selvitys aktiivisen selonottovelvollisuuden täyttämisestä. Julkiseen rekisteriin tulisi merkitä, ettei tosiasiallinen edunsaaja ole tiedossa, jotta käyttäjä saa todellisen kuvan tilanteesta.
5. **Edunsaajatietojen luotettavuuden ja kattavuuden varmistamiseksi tarvitaan lisäkeinoja.** On huolestuttavaa, ettei hallituksen esitys sisällä mekanismia sen varmistamiseksi, että julkiseen rekisteriin ilmoitetut tiedot tosiasiallisista edunsaajista ovat kattavat, oikeelliset ja ajantasaiset. Neljäs rahanpesudirektiivi edellyttää, että toimivaltaiset viranomaiset valvovat tehokkaasti direktiivin noudattamista. Viranomaisilla on direktiivin mukaan oltava riittävät valtuudet ja resurssit tehtävän hoitamiseen.

PRH:n tulee tehdä riskiarvion perusteella tarkastuksia tietojen oikeellisuuden varmistamiseksi ja sille on osoitettava tarvittavat lisäresurssit tähän. Ilmoitusvelvollisia tulee edellyttää ilmoittamaan viranomaisille, jos ne havaitsevat virheitä tai puutteita rekisterin tiedoissa. Hallituksen olisi aiheellista selvittää myös muita tapoja, joilla varmistetaan tietojen kattavuus ja luotettavuus.

6. **Lisäksi, lainvalmistelussa ja sen toimeenpanossa on syytä olla tietoinen siitä, että huolimatta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä koskevien lakien hyvästä tarkoituksesta, niitä on useissa maissa käytetty tietoisesti myös kansalaisjärjestöjen ja -aktivistien toiminnan rajoittamiseen.** Lisääntyvät rajoitukset voivat estää erityisesti konfliktialueilla toimivien kansalaisjärjestöjen työtä. Todellisuudessa kansalaisjärjestöjen linkitykset rahapesuun ja terrorismin rahoitukseen ovat harvinaisia. Financial Action Task Force (FATF) on muokannut ohjeistuksiaan niin, että paikallisia kansalaisjärjestöjä – esimerkiksi suomalaisten järjestöjen kumppaneita – ei nähdä enää erityisen heikkona lenkinä rahanpesussa ja terrorismin torjunnassa. Tämä suositus tulee huomioida myös Suomen lainsäädännössä. On tärkeää, että kansalaisten ja kansalaisjärjestöjen oikeusturva varmistetaan lain yhteydessä. Laillista toimintaa ei saa perustetta estää – ja toisaalta kansalaisjärjestöjen on saatava tukea suojautuakseen rahanpesulta ja terrorismia rahoittavilta tahoilta.

Lisätietoja: Lyydia Kilpi, asiantuntija, vero-oikeudenmukaisuus, lyydia.kilpi@kepa.fi, puh. 050 317 6738

Kepa on yli 300 kansalaisjärjestön kattojärjestö ja globaalien kehityskysymysten asiantuntijajärjestö.

Elimäenkatu 25–27 (5. krs) | 00510 Helsinki | +358 9 584 233 | info@kepa.fi

kepa.fi